

De beheersvorm geïntegreerd bosbeheer een panacee of een reële beleidskeuze

In de Evaluatie van het Meerjarenplan Bosbouw over de periode 1986-1991 is geconstateerd dat er voor wat betreft de bosontwikkeling veranderingen plaatsvinden. Dit raakt de wensen die in het Meerjarenplan Bosbouw zijn geformuleerd ten aanzien van bossamenstelling, omloopverlenging, oud bos, menging en bosstructuur. De veranderingen zijn een gevolg van de introductie van de hoogdunning en de toekomstbomenmethode, kleinschalige verjongingsmethoden en het toepassen van natuurlijke verjonging.

Dit wijst er op dat een andere wijze van bosbeheer dan het traditionele kaalkapbeheer en laagdunning een bestaansgrond begint te vinden.

Voor de beheersvorm Geïntegreerd Bosbeheer wordt in de conclusies van de Evaluatie

daarvoor als belangrijk en nastrevenswaardig gezien.

Waarom zou de overheid zo expliciet voor Geïntegreerd Bosbeheer kiezen?

Hiervoor zijn verschillende redenen.

– Het voor Nederland traditionele kaalkapbeheerssysteem heeft zijn beperkingen onder andere in de sfeer van de doelstellingen, realisatie en de bosontwikkeling, is calamiteitengevoelig en blijvend investeringsbehoefstig. Het leidt daardoor maar in beperkte mate tot het in Nederland gewenste bos met meervoudige doelstelling en de gewenste bedrijfseconomische resultaten.

– Modifieren van het kaalkapsysteem leidt tot onvoldoende resultaat.

Reden hiervoor is dat deze beheersvorm zijn rationaliteit ontleent aan de gelijkvormige opstandwijze bosbehandeling. De nu gewenste kleinschaligheid is in strijd hiermee.

– Beheersvormen die uitgaan van het bestaande bos en de processen die daar plaatsvinden, leiden tot een beter per-

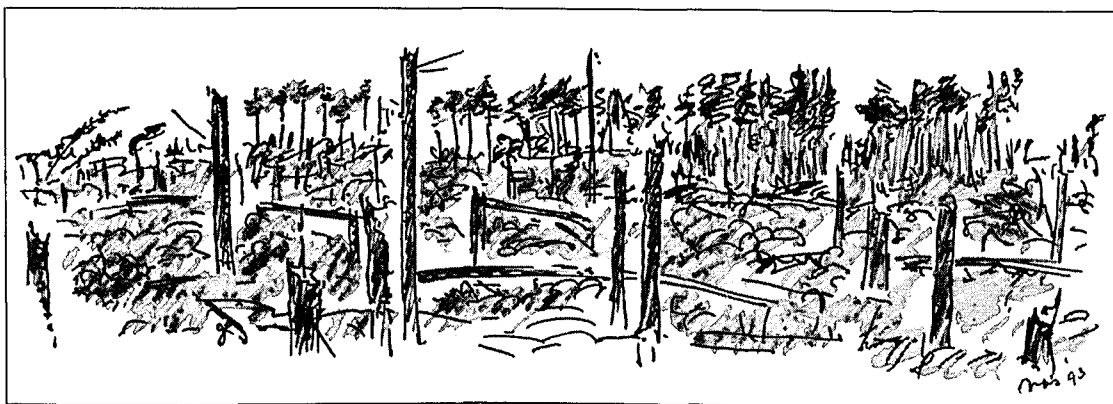
spectief. Dit geldt voor doelstellingenrealisatie, bedrijfszekerheid, de financieel-economische positie van het bosbedrijf maar ook voor de bemoeienis van de overheid.

Waarom wel kiezen voor de beheersvorm Geïntegreerd Bosbeheer en niet voor bijvoorbeeld die van Pro Silva, Naturgemäss of de Zwitserse Femelschlag?

Het lijkt niet verstandig de uitspraken van de overheid op te vatten als zou zij expliciet kiezen voor het ene en niet voor het andere.

Wanneer de genoemde beheerssystemen vergeleken worden dan zijn de basisprincipes die belangrijk worden geacht, wel gelijk.

Op dit moment is het concept van Pro Silva en Geïntegreerd Bosbeheer het verst verkend/ontwikkeld in samenhang met de Nederlandse omstandigheden. Door de aard van het accent dat bij het Geïntegreerd Bosbeheer mede gelegd wordt op natuurfunctie, is dit wel het meest interessante concept.

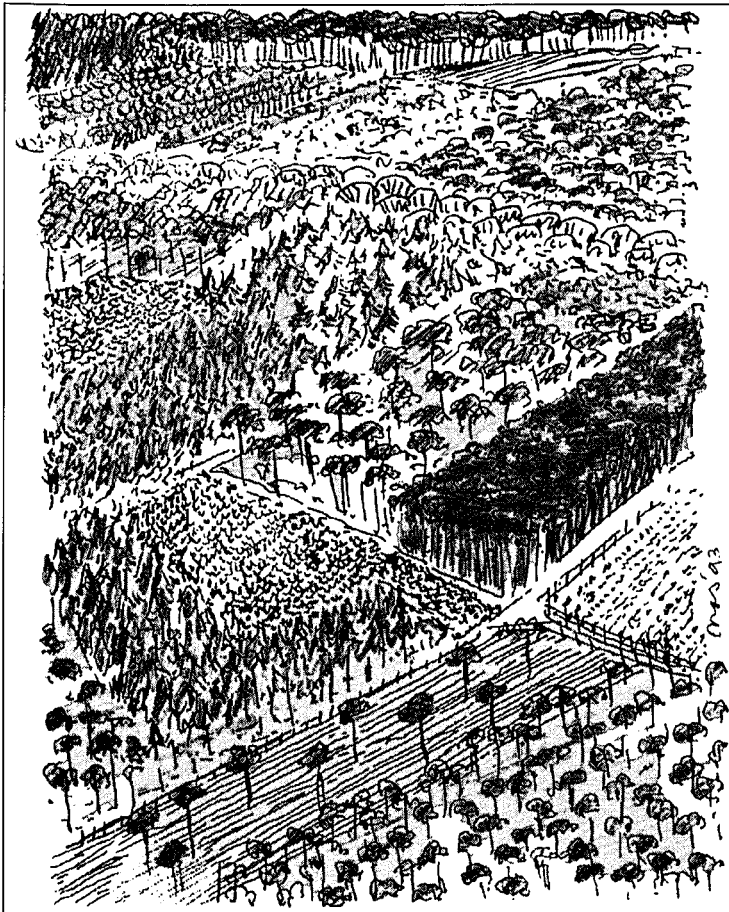

186 ■ Tek. 1a: Het door het kaalkap beheerssysteem ontstane Nederlandse bos is stormgevoelig

■ Tek. 1b: Het ongemengde en gelijkjarige naaldboombos in Nederland is brandgevaarlijk

■ Tek. 2 Het opstandsgewijze geordende Nederlandse boslandschap met zijn afwisseling in licht en schaduw boomsoorten is gunstig voor het bevorderen van structuur en mengingen en het toepassen van natuurlijke verjonging

Waarom is het moment nu zo gunstig?

Een paar redenen kunnen worden genoemd.

- Concepten voor beheersvormen die relevant zijn voor de Nederlandse omstandigheden/behoefte zijn nu binnen bereik.
- De beheerders tonen een grote interesse om met deze beheersvormen te werken.
- Het Nederlandse bos bevindt zich in een ideale toestand om er nu mee te beginnen.

Waarom zijn de omstandigheden in het Nederlandse bos nu ideaal om met de nieuwe beheersvorm te starten?

De volgende punten zijn te noemen.

- In tegenstelling tot de ons omringende landen wordt Nederland niet geconfronteerd met eenzijdig samengestelde bosgebieden (Ardennen-Schwarzwald fijnspar).
- Het Nederlandse bos is kleinschalig in die zin, dat de boomsoorten, hoewel vaak opstandsgewijs geordend, zich in grote afwisseling aaneenrijgen. Dit is een goede uitgangspositie voor het bevorderen van mengingen en variatie in structuur door middel van natuurlijke verjonging.
- De gemiddelde leeftijd is nog laag, maar het Nederlandse bos is wel in de fase dat de natuurlijke processen, mits ze de ruimte krijgen, de gewenste differentiatie kunnen introduceren en ontwikkelen.
- De leeftijdsopbouw is zo dat de aandacht overwegend kan worden gericht op het dunnen om daarmee de gewenste kwaliteiten te laten ontstaan. Er is in de meeste gevallen geen verjongingsnoodzaak.
- In het algemeen is de genetische kwaliteit voldoende. Het is mogelijk met op kwaliteitsgerich-

te dunningen de verjongingen de gewenste kwaliteit te laten krijgen.

Dat zijn problemen die ondervonden zullen worden? Duidelijk moge zijn dat het bos zelf niet het probleem is. Probleem is hoe professionaliseer je bosbedrijven in deze nieuwe beheersvorm. Het gaat iets worden van al doende zal men leren. Daarnaast is het zo dat de nieuwe beheerstechniek ingrijpende consequenties heeft niet alleen voor het bosbedrijf maar voor de hele sector. Of dat als probleem moet worden gezien is maar de vraag. Veranderingen zal het echter wel teweeg brengen.

Waarom is de overgang naar beheersvorm Geïntegreerd Bosbeheer zo ingrijpend?

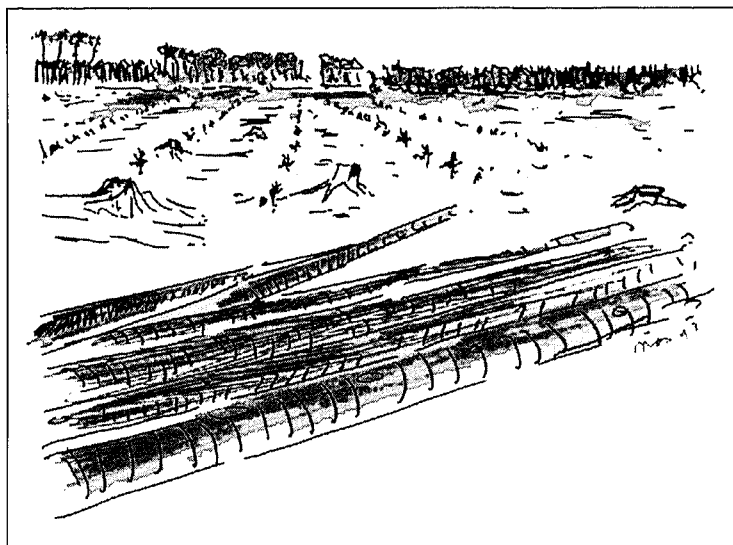
Kort samengevat:

– Het gaat niet om het modificeren van de bestaande beheersvorm maar om het vervangen door een andere.

Men dient zich te realiseren dat het Nederlandse Bosbedrijf en de bosbouwsector tot in de details bepaald zijn door de huidige vorm van bosbeheer. De nieuwe vorm leidt tot structurele veranderingen.

Te noemen zijn onder andere:

- Geen telefoonbosbouw vanuit het kantoor maar beheren in het bos met het blesmes.
- Geen simpele dunningsopdracht maar een complex van aandachtspunten. De opdracht wordt in directe samenhang met de financieel-economische consequenties ervan met het blesmes uitgevoerd. Dit vraagt hoger gekwalificeerd bosbouwkundig personeel dan dat nu het blesmes in het bos hanteert.
- De bestaande inventarisatie- en planningsmethoden zijn minder relevant. Bepaald moet wor-

■ Tek. 3: Een andere professionaliteit is gewenst

den welke daarvoor in de plaats dienen te komen.

– Op termijn zullen de houtsortimenten veranderen.

– Andere behoeften, vooral kwantitatief, met betrekking tot bosplantsoen.

– Afnemende volumes uit kaalkap: toenemende volumes uit dunningen en uitkap.

Duidelijk moge zijn dat deze ontwikkeling onderzoek, onderwijs, voorlichting, managers, beheer-

■ Tek. 4: Geen telefoon bosbouw vanuit het kantoor maar beheren in het bos met het blesmes

■ Tek. 5: Het multifunctionele bos dat een minder verbiedende en aanwijzende overheid nodig maakt.

■ Tek. 6: Geen investeringen door natuurlijke verongingen en geleidelijke veranderingen

ders, adviseurs, houthandel en de boomkwekers niet onberoerd zal laten! Iedereen zal zich in meer of mindere mate moeten aanpassen.

Een nieuwe benadering van rationaliteit moet worden ontwikkeld.

Hoe is het bedrijfseconomisch perspectief?

Het bedrijfseconomisch perspectief is voor de lange termijn gunstig om de volgende redenen.

- Afnemende risico's met betrekking tot calamiteiten.
- Stabiel houtaanbod met een toenemende kwaliteit in sortimenten die voor wat betreft prijsvorming en afzetmogelijkheden niet de minste zijn.
- Bos dat veel functies tegelijkertijd vervult en dat daarom altijd gunstig beoordeeld zal worden door de gemeenschap. In het verlengde hiervan is een constante positieve aandacht van de overheid te verwachten met minder verbiedende en aanwijzende beleidsaccenten.
- Het bedrijfseconomisch perspectief verandert, dat wil zeggen, de kosten worden lager onder andere door de afnemende en op den duur wegblijvende noodzaak om in het bos te investeren in de vorm van aanplant.
- Een bosbeheer dat zich in het bos afspeelt leidt tot betrokkenheid van de eigenaar en beheerder bij het bos en stimuleert de bedrijfsvoering en het eigendom.
- De mogelijkheid om de doelstellingen te realiseren voldoet aan de allesoverheersende voorwaarde van de bestaanszin van een bedrijf namelijk dat het het gewenste product realiseert.

Wat zijn de risico's?

Geen, andere dan de menselijke factor.

Voorbeelden en gevolgen daarvan zijn:

– Geïntegreerd Bosbeheer blijft beperkt tot het teeltsysteem. De planning en de (economische) controle ervan komen niet tot ontwikkeling. Geïntegreerd Bosbeheer als beheersvorm wordt dan niet gerealiseerd.

– In de praktijk blijft Geïntegreerd Bosbeheer steken in amateurisme. De consequenties daarvan zijn niet leuk. Te denken valt aan minder tot niet productieve opstanden in het licht van de doelstelling.

Dit laatste valt te vrezen voor de grote beheerders wanneer het hen niet lukt de bedrijfsvoering zo aan te passen dat de HBO-ers en de universitair geschoolden weer in het bos als manager en uitvoerder aanwezig zijn.

– Het lukt niet de ervaring via de opinion leaders verspreid te krijgen tot voorbeeldbedrijven. Goed voor een excursie en een discussie maar geen navolging. (Tot voor kort de Duitse situatie).

– De onderzoekspunten lukt het niet om hun problemen op te lossen. Gevolg: geen begeleide ondersteuning en bijsturing vanuit gewogen kennis.

– Onderwijs is niet in staat de programma's bij te stellen. Gevolg is startende vaklieden met niet gewenste kennis en oriëntatie.

Kortom, voor wat betreft de menselijke factoren zijn er aanzienlijke risico's, die bepalend zijn voor een al of niet succesvol introduceren van Geïntegreerd Bosbeheer in de Nederlandse situatie.

Leidt Geïntegreerd Bosbeheer tot onomkeerbare processen en situaties?

Nee, gelukkig niet. Ervan uitgaande dat die introductietijd van Geïntegreerd Bosbeheer 15 jaar is, dan is er niet zoveel te duchten.

Redenen:

– Geïntegreerd Bosbeheer vermijdt investeringen, dus geen

weggegooid geld.

– In 10 tot 15 jaar is het goed mogelijk het bos te beïnvloeden onder andere wat betreft de samenstelling. Echter alles gaat wel geleidelijk en is weer bij te sturen.

– Het parool van Geïntegreerd Bosbeheer is: dunnen.

Dit zou echter ook het motto voor het kaalkapbeheer voor de komende 10 tot 15 jaar moeten zijn, dit gezien de recente houtvoorraad en bijgroecijfers van het Nederlandse bos.

Nawoord

Het kaalkapsysteem is in Nederland niet meer zo geliefd.

In de discussie over hoe het nu verder moet met en in het Nederlandse bos worden de woordvoerders van dit systeem niet langer gehoord.

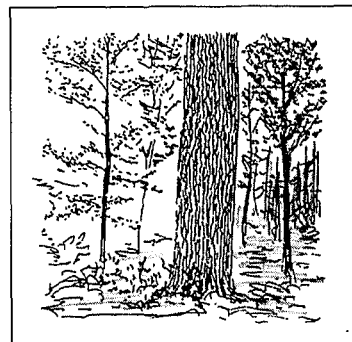
In het huidige debat, de vraag kan terecht gesteld worden of er sprake is van een debat, staan centraal Pro Silva/ Geïntegreerd Bosbeheer.

Wanneer nu de balans wordt opgemaakt, mede in het licht van het gegeven dat elders in Europa goede resultaten met Pro Silva/ Geïntegreerd Bosbeheer lijkende beheersvormen aantoonbaar gerealiseerd zijn, kan de conclusie zijn: het is tijd om op beleidsniveau voor dit type beheersvorm te kiezen.

Hierbij passen kanttekeningen.

– Wanneer er niet naar wordt gehandeld, dat het gaat om een opgave voor de Nederlandse bosbouw van historische betekenis, dan is de aandacht en zal de impact vervan onvoldoende zijn.

– De fout die gemakkelijke gemaakt kan worden is de opgave te beperkt zien namelijk tot die van de introductie/ontwikkeling van een nieuw teeltsysteem. Het gaat echter om een beheersvorm, dat wil dus zeggen dat ook de vraagstukken van planning en (economische) controle centraal dienen te staan.

■ Tek. 7: Alleen continuïteit en eenduidigheid in bedrijf en beheer leiden tot dikke bomen en oud bos.

– De stand still die de Nederlandse bosbouw nu reeds twintig jaar kenmerkt heeft het voordeel dat niet zo zeer uitgesproken opvattingen overwonnen behoeven te worden maar wel de cultuur van de waan van de dag. Aandachtspunten daarbij zijn het bedrijfsmatig handelen en het nemen van verantwoordelijkheid van en door het management.

– De inzet van alle geledingen die bij de bosbouw betrokken zijn, dient uitdagend en perspectief biedend te zijn. Vooral geldt dit voor onderzoek, onderwijs en voorlichting. Het gaat daarbij niet alleen om programmering maar ook om de eigen rol in het debat dat vanaf nu de verdere ontwikkeling dient te kenmerken.

Hetzelfde geldt overigens ook, maar dan ook nog in de zin van het nemen van beleids- en managementverantwoordelijkheid, voor bestuurders/leidinggevenenden van de bosbouw bepalende organisaties zoals het Bosschap, de NVBE, de particuliere natuurbeschermingsorganisaties, het Staatsbosbeheer, de Stichting Bos en Hout en dergelijke.

– Het zou de Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging sieren indien zij de periode van de onder haar verantwoordelijkheid georganiseerde (interessante) discussie's zou afsluiten met een positiebepaling.